

Список використаної літератури

1. Даниліна Н.В. Інноваційний розвиток Донецького регіону: проблеми та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dieh.edu.ua/index.files/conf/dani.pdf>
2. Офіційний сайт Донецької обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.donoda.gov.ua/main/ua/2369.htm>
3. Рудь Н.Т. Фінансові механізми підтримки інноваційного бізнесу в регіонах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekfor/2011_2/27.pdf
4. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=47920&cat_id=460

N. Balabanova

REGULATION OF INNOVATION PROCESSES IN REGIONAL LEVEL

This article explores the problems of innovation in the Donetsk region, experience stimulating the innovation process in developed countries at the national level.

УДК 332.14(477)

Х.С. Мітюшкіна

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ДИСПРОПОРЦІЙНОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

У статті досліджено особливості сучасного розвитку регіонів України, виявлено диспропорційність регіонального розвитку за основними показниками та визначено напрямки щодо мінімізації ризиків надмірних міжрегіональних розривів.

Ключові слова: *регіон, економічний регіон, показники диспропорційності, економічний розвиток регіонів, концентрація, локалізація.*

З часів набуття Україною незалежності зберігаються проблеми диспропорцій регіонального розвитку та його фінансового забезпечення. Отже, не зважаючи на наявність затверджених стратегій регіонального розвитку та використання потужних інструментів державного стимулювання (наприклад, надання статусу території пріоритетного розвитку) проблема ефективного управління регіональним розвитком залишається не вирішеною. У наукових дослідженнях як вітчизняних, так і іноземних авторів, рівень розвитку регіонів є визначальним для забезпечення економічного розвитку країни. Отже, розробка ефективних заходів щодо згладжування диспропорційності економічного розвитку регіонів України є своєчасним та актуальним.

Дослідженню проблем пов'язаних з розвитком регіонів України присвячено роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема питання удосконалення територіальної структури народногосподарського комплексу України підіймали Е. Алаєв, С.А. Романюк, В.М. Нижник [4], А.Н. Федорищева, П.В. Самсонов[10], Д.М. Стеченко[13], В.Х. Симоненко[11] та інші дослідники. Окремі аспекти регіонального розвитку, зокрема особливості стратегічного планування регіонального розвитку та

проблеми розвитку галузей реального сектору економіки за регіонами було висвітлено у працях Дорогунцова С.І.[3], Данилишина Б.М., Коваленка А.О., Пилипіва В.В.; питанням реалізації державного та регіонального управління, механізмам державного регулювання регіонального розвитку та рівню децентралізації в управлінні територіальним розвитком найбільше уваги приділяли Воротін В.Є.[2], Варналій З.С. [1, 9], Жаліло Я.А.[2], Долішний М.І.[8] та інші. Проте, незважаючи на численність розробок, питання розвитку регіонального управління потребують подальших досліджень.

Мета статті – дослідження особливостей економічного розвитку регіонів України, виявлення існуючих диспропорцій та розробка напрямків щодо їх нівелювання.

Основною метою структурної політики на рівні регіонів є зменшення диспропорційності регіонального розвитку, збалансування галузевих пропорцій, удосконалення коопераційних зв'язків між економікою різних регіонів та в кінцевому підсумку – досягнення позитивних зрушень у показниках рівня життя населення, подолання майнового розшарування тощо. З метою недопущення поглиблення негативних тенденцій регіонального розвитку та створення перешкод до практичної реалізації такого сценарію розвитку подій, в Україні має зрости роль державних важелів управління регіональним розвитком, а також активізуватися діяльність місцевих органів щодо упровадження дієвої регіональної політики.

Асиметрія окремих показників соціально-економічного розвитку демонструє значні відмінності (табл. 1). Так, спостерігається уповільнення темпів зростання міжрегіональних відмінностей за рівнем безробіття відповідно методології Міжнародної організації праці.

Таблиця 1

Окремі показники диспропорцій розвитку економіки регіонів України за 2000-2010 роки

Показник	2004			2008			2010		
	Мін значення	Мак значення	Розрив між мін та мах, разів	Мін значення	Мак значення	Розрив між мін та мах, разів	Мін значення	Мак значення	Розрив між мін та мах, разів
ВРП на одну особу, грн.	Тернопільська 3516	м. Київ 23130	6,58	Чернівецька 7369	м. Київ 49795	6,76	Чернівецька 9383	м. Київ 61088	6,51
Експорт товарів, млн. дол.	Чернівецька 85,6	Донецька 8347,7	97,52	Тернопільська 144,3	Донецька 14409,5	99,86	Чернівецька 104	Донецька 13124,9	126,2
Інвестиції в ОК на одну особу, грн.	Тернопільська 564,3	м. Київ 5307	9,4	Сумська 2533,2	м. Київ 16918,2	6,68	Херсонська 1545,6	м. Київ 9386,6	6,07
ПП на одну особу, дол.	Чернівецька 26,9	м. Київ 1095,6	40,73	Тернопільська 53,7	м. Київ 4912,8	91,49	Тернопільська 60,1	м. Київ 7946,2	132,2
Рівень безробіття за МОП, %	м. Київ 4,8	Рівненська 12,5	2,6	м. Київ 3,1	Тернопільська 8,8	2,84	м. Київ 5,8	Рівненська 11,4	1,97
Номінальна ЗП, грн.	н/д	н/д		Тернопільська 1313	м. Київ 3074	2,34	Тернопільська 1659	м. Київ 3431	2,07

Поступове зниження рівнів асиметрії спостерігається за такими показниками, як інвестиції в основний капітал у розрахунку на одну особу та середньомісячна заробітна плата (номінальна).

Ламану тенденцію до зростання і потім поступового зниження демонструє асиметрія показника рівня зареєстрованого безробіття, і навпаки, зменшення розриву

до 2004 р., а потім різке зростання у 2008, 2010 роках демонструють показники обсягів прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу. Такі дані підтверджують висунуту раніше тезу про неоднозначність регіонального соціально-економічного розвитку у досліджуваній період.

Наочним виявом диспропорційності територіального розвитку України є суттєві відмінності у показниках валового регіонального продукту (ВРП) та ВРП на одну особу (табл. 2, рис. 1).

Таблиця 2

**Показники валового регіонального продукту України за 2007-2010 роки,
млн. грн.**

Області країни	2007	%	2008	2009	2010	%
Україна	720731	100	948056	913345	951705,5	100
АР Крим	20874	2,9	27365	27396	28985	3,0
Вінницька	15381	2,1	20094	20104	20687	2,2
Волинська	10072	1,4	12784	12225	12091	1,3
Дніпропетровська	71173	9,9	104687	93331	99491	10,5
Донецька	92093	12,8	117646	103739	115980	12,2
Житомирська	11127	1,5	15008	14731	16351	1,7
Закарпатська	10508	1,5	13208	12542	13570	1,4
Запорізька	33158	4,6	42445	37446	38794	4,1
Івано-Франківська	13916	1,9	17883	17241	16948	1,8
Київська	26221	3,6	35687	37548	39613	4,2
Кіровоградська	9989	1,4	13961	13389	14059	1,5
Луганська	32280	4,5	42985	38451	40066	4,2
Львівська	27987	3,9	35534	35955	36566	3,8
Миколаївська	14767	2,0	19410	20336	20763	2,2
Одеська	33116	4,6	46994	48647	50009	5,3
Полтавська	28355	3,9	34118	33629	37126	3,9
Рівненська	11180	1,6	14074	13469	14291	1,5
Сумська	12341	1,7	16210	16060	15723	1,7
Тернопільська	8276	1,1	10618	11173	10938	1,1
Харківська	43868	6,1	59389	58923	58864	6,2
Херсонська	9034	1,3	13174	13436	13651	1,4
Хмельницька	12339	1,7	16061	15758	15727	1,7
Черкаська	13656	1,9	19101	18707	20091	2,1
Чернівецька	6672	0,9	8833	8484	8433	0,9
Чернігівська	11532	1,6	14918	14636	14460	1,5

Так, якщо у 2000 р. співвідношення між максимальним (м. Київ – 5965 грн.) та мінімальним (Чернівецька обл. – 1411 грн.) значенням ВРП на одну особу складало 4,2 разу, то вже у 2004 р. це співвідношення склало 6,6 разу, у 2008 р. – 6,8 разу (м. Київ – 49795 грн.; Чернівецька обл. – 7369 грн.), а у 2010 р. – 6,51 рази (м. Київ 61088 грн.; Чернівецька обл. – 9383 грн.).

Лише у 6 регіонах (м. Київ, Дніпропетровська, Донецька, Полтавська, Запорізька та Харківська області) ВРП на одну особу у 2007 р. перевищував середній показник по країні. При цьому протягом 2004–2007 рр. до лідерів за цим показником додалася Харківська обл. Зазначимо, що у середині 90-их років такий розрив був меншим і складав між максимальним (м. Київ – 142,8 % до середнього по Україні) та мінімальним (Закарпатська обл. – 53,3 % до середнього по Україні) лише 2,7 рази.

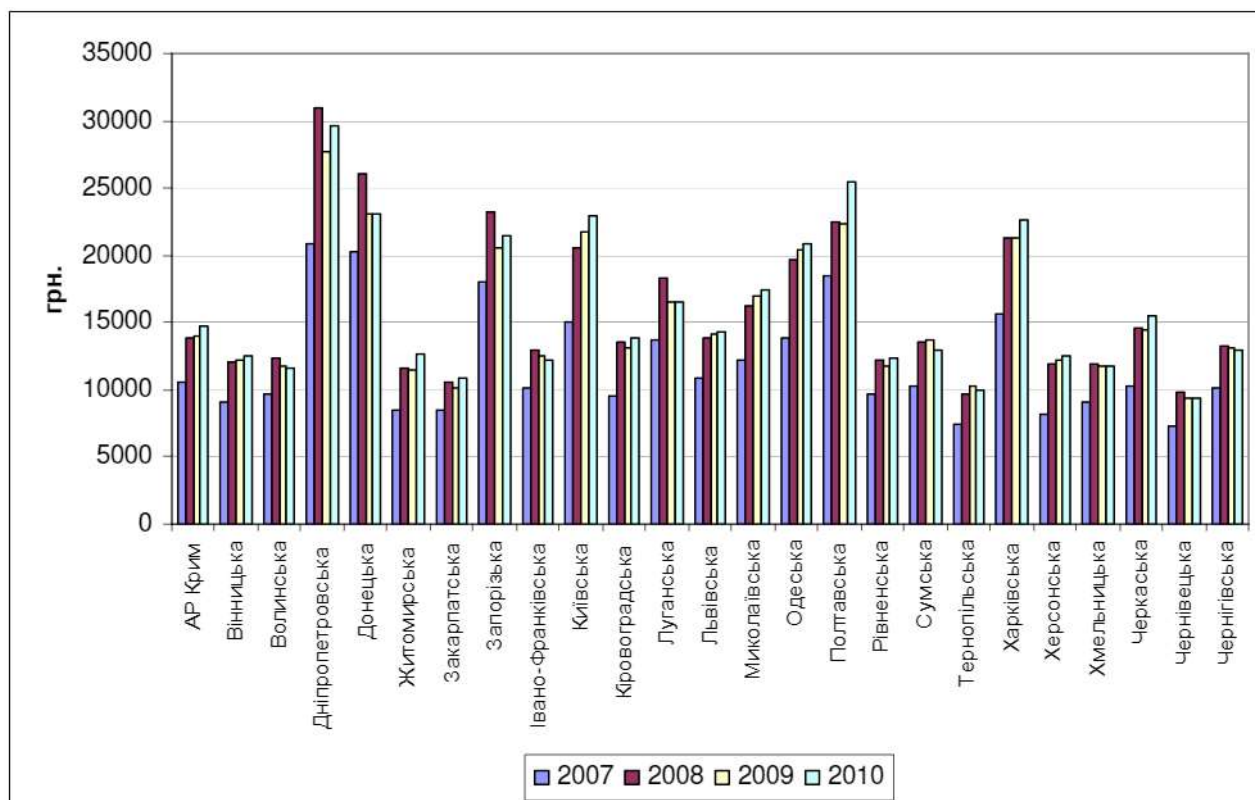

Рис. 1 Динаміка валового регіонального продукту України на душу населення за 2007-2010 роки, грн.

Аналіз до та після кризового періоду (2007-2010 рр.), дозволяє зробити висновки про те, що економічне відновлення в областях України відбувається не рівномірно. Так, у 2010 році цілий ряд областей мали показник ВРП на душу населення нижчий ніж у 2009, до таких перш за все відносяться: Волинська, Івано-Франківська, Тернопільська, Чернігівська та Чернівецька. В цих областях протягом 2009, 2010 років показник ВРП на одну особу є нижчим ніж у 2008. Проте, ряд регіонів суттєво збільшили даний показник та навіть перевищили до кризові значення. Це АР Крим, Вінницька, Житомирська, Київська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Харківська, Черкаська.

Внесок регіонів у виробництво ВРП також характеризується значним рівнем диференціації. На частку Києва, Донецької та Дніпропетровської областей у 2010 р. припадало 387212,029 млн. грн., або понад 40 % (40,69) виробленого ВРП, тоді як у 1996 р. цей показник не досягав 30 %.

Враховуючи, що частка Донецької обл. зросла несуттєво, а Дніпропетровської – взагалі не змінилася, логічним є висновок про «консервацію» промислово-індустріального типу розвитку для цих регіонів (тобто домінування виробництв первинного та вторинного секторів економіки, консервацію сировинно-добувної спеціалізації промислового виробництва регіонів – лідерів). Утім м. Київ (у тому числі як фінансова столиця країни, центр фінансового посередництва, координатор зовнішньоторговельної діяльності, реєстраційний центр головних компаній тощо) ілюструє значні темпи розвитку.

Законом України «Про стимулювання розвитку регіонів» (2005 р.) запроваджено механізм підтримання депресивних територій. Визначені правові, економічні та організаційні засади реалізації державної регіональної політики щодо стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій. Відповідно до створеної законодавчої бази механізм надання державної підтримки проблемним територіям передбачає виділення бюджетних коштів на реалізацію програм подолання

депресивності територій, що визнані такими, а також залучення міжнародної технічної допомоги та інших джерел фінансування у відповідності із законодавством України. Депресивними згідно із Законом визнаються регіони, у яких протягом останніх п'яти років було зафіксовано найнижчі середні показники валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу наявного населення у фактичних цінах.

За середньою величиною ВРП за 2007–2010 рр. (у розрахунку на одну особу, у фактичних цінах) аутсайдерами є Хмельницька, Волинська, Закарпатська, Тернопільська, Чернівецька області (табл. 3).

Таблиця 3

Області лідери та аутсайдери за середньою величиною валового регіонального продукту на одну особу за 2007-2010 роки

місце у рейтингу	Області країни	2007	2008	2009	2010	середнє за 2007-2010, грн.	у % до середнього по Україні	зростання 2010 до 2007, разів
Області-лідери								
1	Дніпропетровська	20868	30918	27737	29650	27293,3	147,0	1,4
2	Полтавська	18500	22476	22337	25451	22191,0	119,5	1,4
3	Донецька	20197	26028	23137	23137	23124,8	124,5	1,1
4	Київська	15033	20593	21769	23007	20100,5	108,2	1,5
5	Харківська	15645	21294	21228	22624	20197,8	108,8	1,4
Області-аутсайдери								
21	Хмельницька	9100	11932	11780	11789	11150,3	60,0	1,3
22	Волинська	9711	12340	11796	11663	11377,5	61,3	1,2
23	Закарпатська	8452	10626	10081	10902	10015,3	53,9	1,3
24	Тернопільська	7510	9688	10240	10045	9370,8	50,5	1,3
25	Чернівецька	7369	9771	9383	9325	8962,0	48,3	1,3

Зазначені 5 регіонів займали протягом 2007–2010 рр. Останні місця серед усіх регіонів за показником ВРП на одну особу. Наприклад, якщо протягом всього періоду мінімальний рівень спостерігається в Чернівецькій області, проте як у попередній період 25 позицію займала Херсонська обл., яка суттєво підвищила свій рейтинг. Для детальнішого аналізу проблеми депресивності варто проаналізувати також динаміку фізичного обсягу ВРП цих регіонів протягом 2007–2010 рр. (рис. 2).

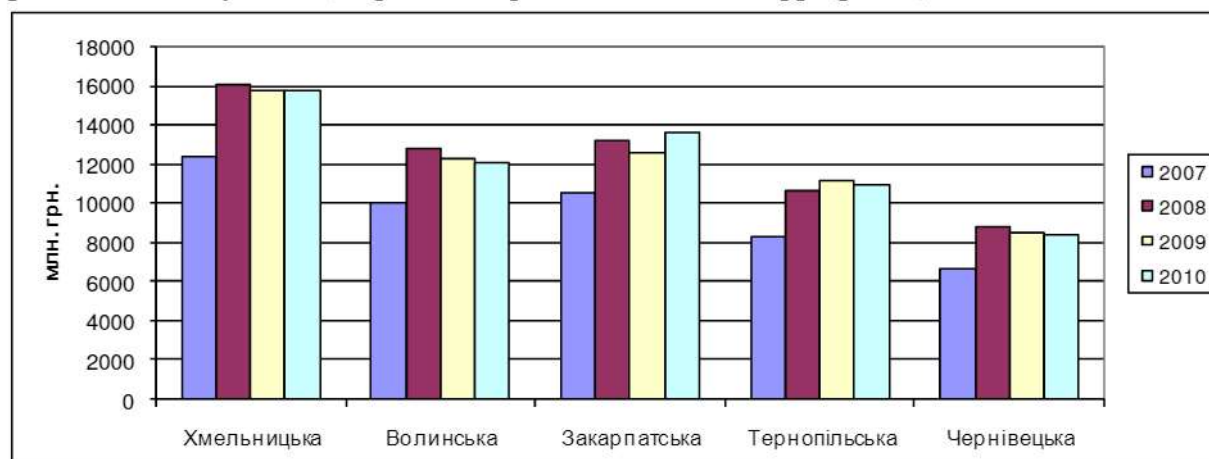

Рис. 2 Динаміка фізичного обсягу ВРП окремих областей України за 2007-2010 рр., млн. грн.

Таким чином, зазначені регіони демонструють у цілому динаміку росту показника ВРП. Проте, за однакових кризових умов 2008-2009 років, відновлення відбулося тільки у Закарпатській, остання Чернівецька ж протягом 2008-2010 років демонструвала тільки від'ємні показники, знижуючи темпи приросту фізичного обсягу ВРП на 5 % та має за аналізований період найнижчі темпи приросту з усіх регіонів України.

Отже, за критерієм середнього обсягу ВРП на душу населення до категорії депресивних мають бути віднесені: за обсягом – Тернопільська та Чернівецька області; за обсягом та динамікою – Чернівецька та Волинська області.

Хмельницька та Закарпатська області хоча й мають невеликі середні показники середньодушового ВРП, проте демонструють набагато вищі темпи приросту, тому не повинні вважатися депресивними.

У разі отримання статусу «депресивний» Законом України «Про стимулювання розвитку регіонів» запроваджено механізм підтримання таких територій. Він передбачає виділення бюджетних коштів на реалізацію програм подолання депресивності територій, що визнані такими, а також залучення міжнародної технічної допомоги та інших джерел фінансування у відповідності із законодавством України. Зокрема, з метою стимулювання розвитку депресивних територій у їх межах можуть здійснюватися:

- цільове спрямування державних капітальних вкладень у розвиток виробничої, комунікаційної та соціальної інфраструктури;
- надання державної підтримки, у тому числі фінансової, малим підприємствам;
- сприяння формуванню об'єктів інфраструктури розвитку підприємництва;
- спрямування міжнародної технічної допомоги на розв'язання актуальних соціально-економічних та екологічних проблем.

Більш детальна оцінка нерівномірності розвитку регіонів України ґрунтується на порівнянні часток двох розподілів – за кількістю елементів сукупності d_j , та за обсягами значень ознаки D_j . Якщо розподіл значень ознаки рівномірний, то $d_j = D_j$. Відхилення цих часток свідчить про певну нерівномірність розподілу, яка вимірюється коефіцієнтами:

- 1) локалізації $L_j = \frac{D}{d} * 100$ (розраховується для кожної складової сукупності);
- 2) концентрації $K = \frac{1}{2} \sum [D - d]$.

Коефіцієнт локалізації розраховується для кожної складової сукупності. За рівномірного розподілу всі значення коефіцієнтів дорівнюють «1». У випадку концентрації значень ознаки у певній і складовій сукупності $L_j > 1$, і навпаки.

Коефіцієнт концентрації є узагальнюючою характеристикою відхилення розподілу від рівномірного. Значення його коливаються від 0 до 1. У рівномірному розподілі $K = 0$. Чим помітніша концентрація, тим більше значення K відхиляється від 0.

Для оцінки нерівномірності розвитку регіонів було обрано наступні показники: прямі іноземні інвестиції, валовий регіональний продукт, капітальні інвестиції, доходи населення, зайнятість населення. Перш ніж розраховувати ці коефіцієнти регіони України було розподілено на 6 груп (окремо за кожним показником).

Попередній розрахунок за всіма досліджуваними показниками дозволив розрахувати коефіцієнти локалізації й концентрації за формулами наведеними вище. Остаточні коефіцієнти локалізації й концентрації за всіма показниками та групами представлені у таблиці 4.

Таблиця 4

Остаточні коефіцієнти локалізації та концентрації

Показник	Коефіцієнти локалізації						Коефіцієнт концентрації
	1 група	2 група	3 група	4 група	5 група	6 група	
ВРП	0,49	1,19	1,76	0	0	3,48	30,54
ІІІ	0,46	2,02	2,98	0	0	8,25	45,08
Інвестиції в ОК	0,46	0,84	1,38	1,54	0	2,36	28,7
Обсяги експорту	0,44	1,86	0	4,57	0	7,48	47,09

Перший показник оцінки нерівномірності – валовий регіональний продукт (ВРП). Проаналізувавши дані таблиці можливо зробити такі висновки про розподіл регіонів за групами: 1 група – Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Миколаївська, Кіровоградська, Івано-Франківська, Житомирська, Закарпатська, Вінницька, Волинська області. Сумарний обсяг ВРП склав 227783 млн. грн. 2 група – АР Крим, Запорізька, Київська, Луганська, Львівська, Полтавська. Їх сумарний обсяг ВРП 221150 млн. грн., що на 6633 млн. грн. менше ніж в першій групі, але до її складу входять 15 областей, а до другої лише 6. 3 група – Одеська та Харківська (108873 млн. грн.). До 4 та 5 груп не увійшли жодна з областей країни. До 6 групи входять Дніпропетровська та Донецька області, сумарний обсяг цих областей складає 215471 млн. грн., що в двічі більше ніж в 3 групі, і майже стільки, скільки у 1 та 2, при цьому до кожної з них входять по 15 та 6 регіонів відповідно.

Другий показник взятий для оцінки – прямі іноземні інвестиції. До першої групи увійшли майже всі (21 область) України, за винятком двох (Київської й Донецької), що увійшли до другої групи; Харківської, яка була віднесена до третьої та Дніпропетровської, що увійшла до шостої групи, з обсягом інвестицій у 7486,7 млн. дол., що дорівнює 85% інвестиції першої групи. До четвертої та п'ятої групи не віднесено ні один з регіонів, що свідчить про критично нерівномірний розподіл фінансових ресурсів іноземного походження.

Третій показник нерівномірності – капітальні інвестиції. Отже, згідно даних таблиці 4 регіони розподілилися таким чином: 1 – Чернігівська, Закарпатська, Хмельницька, Тернопільська, Черкаська, Волинська, Житомирська, Ровенська, Чернігівська, Кіровоградська та Сумська (їх сумарний обсяг інвестицій 26984 млн. грн.). 2 – Луганська, Миколаївська, Івано-Франківська, Вінницька (їх сумарний обсяг дорівнює 16497 млн. грн.). 3 – АР Крим, її інвестиції склали 6781 млн. грн. До 4 групи увійшли Запорізька, Львівська, Одеська, Харківська та Полтавська області (з 38025 млн. грн. сумарного обсягу капітальних інвестицій, що на 11041 млн. Більше ніж у областей першої групи, яких вдвічі більше). Показників п'ятої групи не дотрималась ні одна українська область. У склад шостої увійшли: Дніпропетровська, Київська та Донецька, сумарний обсяг інвестицій яких перевищують першу й другу групи.

Четвертий показник нерівномірності – експорт регіонів України. Групування за цим показником дозволило отримати наступні групи за ступенем нерівномірності схожі на групи за обсягами ІІІ. Так, у склад першої також увійшло 21 область. До другої групи віднесено Запорізьку й Луганську, із загальним обсягом у 6524,6 млн. дол. США. Четверту групу було зайнято експортом з Дніпропетровської області, а шосту – з Донецької. Проте, слід зазначити, що обсяги експорту лише однієї Донецької області складають 81% сумарних показників 21 області з першої групи та 25,5% загальнодержавного обсягу.

Отже, за отриманими результатами можна зробити наступні висновки: найбільший коефіцієнт концентрації має показник обсягу експорту регіонів України

(47,09%), що свідчить про найбільш нерівномірний розподіл обсягів експорту між регіонами, на відміну від розподілу за іншими показниками. Найбільший коефіцієнт локалізації експорту спостерігається у 6 групі, тобто у Донецькій області зосереджено найбільший обсяг інвестицій. Найменший (0,45) у першій групі, тобто у кожній з 21 області.

Коефіцієнт концентрації ПІІ також дуже високий і дорівнює 45,08 %, що також свідчить про нерівномірний розподіл інвестицій між регіонами України. Найбільший коефіцієнт локалізації ПІІ має 6 група – 8,25 %, а саме в Дніпропетровській області зосереджено найбільше іноземного капіталу, а найменший в першій групі 0,046, до складу цієї групи увійшли майже всі області України (21).

Коефіцієнт концентрації ВРП дорівнює 30,54%, як було вже зазначено вище, чим помітніша концентрація, тим більше цей значення коефіцієнту від 0. Найбільший показник локалізації по ВРП 3,48 має також 6 група (Донецька та Дніпропетровська області), а найменший 1 група, а саме такі області: Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Миколаївська, Кіровоградська, Івано-Франківська, Житомирська, Закарпатська, Вінницька, Волинська.

Коефіцієнт концентрації інвестицій в основний капітал регіонів України є найменшим і складає 28,7 %, тобто ці інвестиції розподілені між регіонами більш рівномірно, ніж решта досліджуваних показників. А найвищий показник локалізації 2,36 має 6 група, а саме Дніпропетровська, Київська та Донецька області. Найменший коефіцієнт локалізації (0,46) спостерігався в першій групі, а саме в Чернігівській, Закарпатській, Хмельницькій, Тернопільській, Черкаській, Волинській, Житомирській, Рівненській, Чернігівській, Кіровоградській та Сумській.

Надмірна диспропорційність економічного розвитку регіонів може провокувати появу дезінтеграційних тенденцій на регіональному рівні національної економіки, відтак потребує впровадження дієвих заходів державної регіональної політики, зорієнтованих на її зменшення.

Така ситуація потребує коригування наступних напрямків державної регіональної політики, а саме: сприяння розвитку внутрішньорегіональної виробничої кооперації та інтеграції як основи формування єдиного регіонального та внутрішньонаціонального економічного простору; вирішення питань організаційного забезпечення реалізації державної регіональної політики; мобілізація доступних фінансових інструментів фінансування регіонального розвитку; розкриття та примноження інвестиційного потенціалу регіонів; модифікація інституційного забезпечення регіонального розвитку.

Мінімізувати ризики диспропорційності розвитку регіонів і в перспективі домогтися зменшення надмірних міжрегіональних розривів у показниках соціально-економічного розвитку можливо за рахунок наступних заходів:

1. Інтенсифікація виробництва та розвиток коопераційних зв'язків між підприємствами різних регіонів за рахунок сприяння з боку місцевих органів влади спрямуванню інвестицій на перепрофілювання підприємств традиційних ресурсомістких галузей з метою освоєння виробництва продукції, що не потребує специфічних ресурсів та тяжіє до внутрішнього ринку споживання – у першу чергу тієї, що орієнтована на кінцевого споживача (виготовлення продуктів харчування, переробка сільськогосподарської продукції, легка промисловість, зокрема текстильна тощо); надання преференцій (пільг в оподаткуванні, прискорених норм амортизації, кредитів за зниженими ставками) для підприємств з різних регіонів, які орієнтуються передусім на внутрішній ринок та виробляють імпортозамінну продукцію, активно розвивають міжрегіональні коопераційні зв'язки та використовують сировину і матеріали вітчизняного походження; підтримки створення регіональних та

міжрегіональних кластерів; застосування механізмів економічної підтримки до господарства тих регіонів, що продемонстрували слабкі темпи післякризового відновлення (зокрема, йдеться про інвестиційні субвенції з державного бюджету, прискорене укладання угод щодо регіонального розвитку зі збільшеною часткою державного фінансування, активне розміщення державних замовлень на продукцію системоутворюючих підприємств таких регіонів).

2. Зміна механізмів нарощування людського, трудового потенціалу та фінансування соціальної сфери регіону, а саме: сприяння створенню нових робочих місць на регіональному (локальному) рівні, насамперед у сфері розвитку інновацій, перекваліфікація вивільнених працівників; запровадження форм підтримки (наприклад, інвестиційна субвенція), які сприяли б зацікавленості підприємств у створенні нових робочих місць; стимулювання самозайнятості населення, розвиток фермерства, селянських господарств, підтримки малого і середнього бізнесу; оптимізація нормативів врахування регіональної специфіки при обчисленні обсягу міжбюджетних трансфертів, впливу на обсяг надання суспільних благ шляхом застосування коригуючих коефіцієнтів для розрахунку цільових трансфертів у регіонах, визначених як депресивні території або інші регіони, до яких застосовується преференційний режим.

3. Удосконалення існуючих інструментів та пошук нових шляхів фінансування регіонального розвитку за рахунок розширення дохідних джерел бюджету розвитку як основи для реалізації інвестиційних проектів за рахунок частки податку з доходів фізичних осіб та плати за землю шляхом внесення змін до Бюджетного кодексу України; перегляду сфер застосування субвенцій з метою спрямування їх на вирішення нагальних питань регіонального розвитку; посилення контролю за використанням коштів місцевих бюджетів з боку Державної контрольно-ревізійної служби України та громадськості; формування інституційних передумов для залучення позабюджетних джерел ресурсів, зокрема через розвиток кредитного ринку та вихід органів місцевого самоврядування на нього, розширення обсягу випуску муніципальних цінних паперів; врегулювання питань діяльності інститутів спільного інвестування на регіональному рівні, сприяння зростанню частки облігацій муніципальної позики у структурі активів інститутів спільного інвестування; формування центрів регіональної фінансової інфраструктури – комунальних банків, які акумулюватимуть фінансові ресурси у фінансово слабких регіонах з низькою концентрацією виробничих підприємств; зміна механізмів фінансування регіонального розвитку, зокрема через створення Державного фонду регіонального розвитку; який може виступати інституційним інвестором на фондовому ринку і отримувати кошти від приватних суб'єктів господарювання; започаткування діяльності місцевих фондів регіонального розвитку як установ, утворених для фінансування середньострокових міжрегіональних та регіональних програм і проектів у сферах, визначених стратегіями розвитку регіонів як пріоритетні.

4. Створення умов для формування потужного інвестиційного потенціалу регіонів за рахунок: ініціювання місцевими органами влади і самоврядування створення пайових інвестиційних фондів з реалізації регіональних проектів із залученням ресурсів державного та місцевих бюджетів і приватного капіталу; надання інвестиційних субвенцій з державного бюджету установам виробничої, комерційної та соціальної інфраструктури регіонів для забезпечення їх розвитку; здійснення державних замовлень на виробництво продукції через надання інвестиційних ресурсів тим підприємствам, які у виробничій діяльності використовують наявні місцеві природні ресурси, здатні створити значний мультиплікативний ефект у короткостроковому періоді та сприяти розвитку суміжних галузей; здатні реінвестувати прибуток на формування об'єктів виробничої та транспортної інфраструктури і

будівництво соціальних об'єктів.

5. Удосконалення організаційного, методологічного та інформаційного забезпечення здійснення державної регіональної політики за допомогою: доопрацювання і ухвалення проекту Закону України «Про основні засади державної регіональної політики»; розробки Міністерством економічного розвитку і торгівлі України методології оцінки критичності диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів для консолідації економічного простору, стабілізації та зміцнення господарських зв'язків між регіонами та унормування необхідності її розрахунку; внесення доповнень до Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» щодо чіткого визначення депресивності регіонів та націлювання заходів державного регулювання на покращення показників розвитку депресивних територій; активізації укладання місцевими радами Угод щодо регіонального розвитку; формування механізму для укладання угоди про співпрацю між конкретними підприємствами та органами влади щодо реалізації проектів, важливих для забезпечення розвитку виробничої сфери та інфраструктури регіонів; розробки місцевими органами влади і впровадження інноваційних програм місцевого і регіонального розвитку, підтримка створення інституцій, що сприяють регіональному розвитку, зокрема Агентств регіонального розвитку.

Проведений аналіз підтвердив існування суттєвих диспропорцій регіонального розвитку України, до того ж за окремими показниками вони наростають у часі. Отже, мінімізувати ризики, пов'язані з диспропорційністю економічного розвитку територій України можливо за умов впровадження заходів ефективної, виваженої регіональної політики.

Список використаної літератури:

1. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: [Монографія] / За ред. З.С. Варналія. – К.: НІСД, 2007. – 768с.
2. Державне управління регіональним розвитком України : [монографія] / [за заг. ред. В.Є. Воротіна, Я.А. Жаліла] ; Нац. ін-т стратегіч. досліджень. – К.: НІСД, 2010. – 288 с.
3. Дорогунцов С.І. Соціально-економічні системи продуктивних регіонів України / С.І. Дорогунцов, Л.Г. Чернюк, П.П. Борщевський. – К.: Нічлава, 2002. – 690 с.
4. Нижник В. М. Розміщення продуктивних сил / В.М.Нижник – К.: 2003. – 328 с.
5. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.com.ua/rus/Regions
6. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. Портал Держкомстату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.stat.gov.ua
7. Про стимулювання розвитку регіонів : Закон України від 08.09.2005 р. № 2850-IV за змінами: станом на 01.06.2011 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2850-15>.
8. Регіональна політика: методологія, методика, практика : [монографія] / НАН України, Ін-т регіональних досліджень; [відпов. ред. акад. НАН України М.І. Долішній]. – Л., 2001. – 720 с.
9. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : [монографія] / [З.С. Варналій, А.І. Мокій, О.Ф. Новікова та ін. ; за ред. З.С. Варналія]. – К. : Знання України, 2005. – 498 с.
10. Самсонов П. В. Розміщення продуктивних сил / П.В. Самсонов – К. : 2006. – 438 с.

11. Симоненко В. Х. Регіони України: проблеми розвитку / В.Х. Симоненко - Київ, 2007. – 431 с.
12. Статистичні збірники «Регіони України». Частина II, 2009, 2010, 2011 / Статистична інформація [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України; ред. О. Г. Осауленко. – Офіц. веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
13. Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком: [Навч. Посібник] / Д.М. Стеченко - К.: Вища школа, 2000. – 360 с.
14. Щорічні аналітичні огляди Національного інституту стратегічних досліджень України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>

H. Mityushkina

WAYS OF OVERCOMING UKRAINE'S REGIONS ECONOMIC DEVELOPMENT DISPROPORTION

The features of Ukraine's regions modern development are studied, disproportion of regional development on basic indicators are found out and directions of excessive interregional breaks risks minimization are defined.

Keywords: region, economic region, indicators of disproportion, economic development of regions, concentration, localization.

УДК 338.47(045)

О.В. Захарова

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ

Стаття присвячена дослідженню особливостей розвитку транспортної галузі України в контексті сучасних процесів, що відбуваються у світовій транспортній системі. Особлива увага приділена систематизації факторів, що стимулюють та стримують розвитку національної транспортної галузі. Автором запропоновані концептуальні засади розвитку транспортної системи України.

Ключові слова: транспортна система, транспортна галузь, потенціалу розвитку, фактори впливу, концептуальні засади розвитку, принципи, стратегічні цілі, інструменти.

Постановка проблеми. Сучасний стан міжнародних економічних відносин характеризується потужним розвитком процесу глобалізації, що обумовлює активізацію зовнішньоекономічних зв'язків між країнами світу та вимагає належного рівня розвитку національних транспортних систем, які виступають елементами інфраструктури світового господарства та забезпечують реалізацію цих зв'язків. З огляду на це досить актуальним постає питання дослідження особливостей розвитку світової транспортної системи та національних транспортних систем країн світу, зокрема України, з метою підвищення рівня використання їх потенціалів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Україна володіє значним транзитним потенціалом, який в силу певних чинників не використовується в достатній мірі, внаслідок чого країна недоотримує значних обсягів валютних надходжень та не